

VI

DE LEDEN

Een voortdurende zorg!

NUMERIEK

Het aantal leden heeft in de afgelopen 230 jaar vele schommelingen ondergaan. Tot 1809 is om bekende redenen niets bekend over ledenaantallen. Het aantal leden bedroeg in 1809 - na de hernieuwde start - ruim 90. In onderstaand overzicht zijn de ledenaantallen in verschillende jaren weergegeven, dat wil zeggen voorzover bekend en voorzover significant voor dit overzicht.

1809

Aantallen leden in verschillende jaren (globale aantallen):

jaren	aantallen	jaren	aantallen
1809	90	1956	170
1848	240	1967	210
1858	310	1972	140*)
1871	360	1977	200
1921	160	1987	210
1946	140	1992	230

*) een terugval van 50 leden in 7 maanden.

In 1871 bereikte het ledental een hoogtepunt in het bestaan van de sociëteit, ni. 357 leden. Dit aantal is nooit meer gehaald.

1871

Bij deze aantallen dient men bedacht te zijn op het feit dat het lidmaatschap voor officieren in die tijd vrijwel verplicht was.

Bovendien was het bedanken voor het lidmaatschap aan banden gelegd, althans voor hen die Arnhem niet verlieten. Voor opzegging van het lidmaatschap betaalde men een recht van uitgang of sortie van *f* 50. Tegenover een contributie (tot 1876) van *f* 15 per jaar, was dit een fors

bedrag. Menig lid zal dit weerhouden hebben zijn lidmaatschap op te zeggen.

- 1915* In 1915 werd het recht van uitgang enigszins verzacht. In bijzondere gevallen kon - ter beoordeling aan de directie - hiervan worden afgeweken.
- 1921* Het ledental bedraagt 160, vergeleken met 1871 een terugloop met ruim 55 %. Waarschijnlijk een vooroorlogs dieptepunt en waarschijnlijk geen gevolg van de amnestiebepaling met betrekking tot het recht van uitgang.
- 1946* In mei 1946 tellen we 92 gewone, 42 buitengewone leden en 6 militairen. In april 1949 benaderde men bijna het aantal van 190 leden. Men constateerde echter een zwakke vertegenwoordiging van de rechterlijke macht, de advocatuur, de AKU, de candidaat-notarissen, alsmede de kring van oud-corpsleden uit Delft en Utrecht.
- 1950* Een jaar later deed de directie op de algemene ledenvergadering een oproep aan de leden om meer leden te werven: jongeren, personen van de rechterlijke macht en advocatuur, en ingenieurs.
- 1956* Per 1 januari 1956 bedroeg het aantal leden 170, vergeleken bij 10 jaar geleden een teruggang van 20 leden. Alle oproepen ten spijt zat er geen progressie in. De contributieverhoging in 1959 veroorzaakte een daling tot 160 leden. Gelukkig is het bezoek gestegen en de omzet ook.
- 1964* Het jaarverslag van 1963 is bepaald optimistisch: het ledental was gestegen tot 190. De bloei van de sociëteit duurde onverminderd voort. Wederom werd van alle mogelijkheden die geboden werden, druk gebruik gemaakt. De elders waarneembare tendens van afzakking tot oude-herensociëteit viel niet te bespeuren.
- Met de ballotagecommissie werd overwogen, of het nodig was het ballotagebeleid te verruimen. De conclusie was echter dat verruiming, voorzover deze gewenst was, zich langs natuurlijke weg moest ontwikkelen en ook ontwikkelde.

Eind 1965 lag het ledental rond de 200. Een zorgelijk aspect was echter in 1965 toenemende mate, dat er geen jonge leden bijkwamen. Dit werd in het vorige jaarverslag geconstateerd, doch het was gedurende het afgelopen jaar nog opvallender. Praktisch kon gezegd worden, dat de gemiddelde leeftijd van de leden gedurende de afgelopen 10 jaar niet veel minder dan 10 jaar hoger was komen te liggen.

Eind 1968 wijst de president-directeur erop, dat de sociëteit niet meer het 1968 privé-heiligdom is van de betere kringen uit de vorige eeuw en dat de sociëteit meer open moet worden, daar het gevaar niet ondenkbeeldig is, dat jongeren de sociëteit als een verzameling fossielen gaan zien.

Tussen april 1972 en november 1972 loopt het ledenaantal terug van 190 tot 140 leden. De exploitatie werd verliesgevend, terwijl de activiteiten van de leden zich grotendeels beperkten tot de kegel- of borrelclub waartoe zij behoorden. Vastgesteld kon worden, dat de bestaande clubs zelden nieuwe leden aantrokken. De sociëteit als algemeen ontmoetingspunt functioneerde niet of nauwelijks meer en had dan ook aan nieuwe leden, die niet tot een club toetraden, weinig te bieden. Een cruciaal moment in het bestaan der sociëteit. In januari 1973 werd een herstructureringscommissie in het leven geroepen. In hoofdstuk IX wordt uitvoerig op de activiteiten van deze commissie ingegaan. 1972

Volgens het jaarverslag van 1973 was het ledenaantal gelijk gebleven, terwijl 1973 het sociëteitsbezoek een lichte stijging vertoonde. In 1974 stapten maar enkele leden op. Gezien de respons op de lening en gezien de nieuwbouwplannen zag men de toekomst met vertrouwen tegemoet.

De ledenvergadering in 1976 had voor het eerst plaats in het als een Phoenix 1976 uit het oude gebouw herrezen nieuwe pand. Was eind 1975 het ledental 142, twee jaar later was het de 200 gepasseerd. Het jaar 1977 werd vooral gekenmerkt door een steeds intensiever gebruik van de sociëteit. Een onderzoek leerde de directie dat slechts 10 % van de leden 'uitsluitend contributie-betalend' was, een verheugend laag percentage. Helaas niet de uitbreiding van

het ledental tot het magische getal van 250 gewone leden. Voor de toekomst werd gedacht aan het uitbreiden van het ledental (uiteraard!), wegwerken van de onderbezetting der kegelbanen en aan uitbreiding van de activiteiten. De directie nam zich voor een meerjarenplan terzake zo spoedig mogelijk na de zomervakantie te bespreken met de leden der vaste commissies.

1979 Eind 1979 moest men constateren dat de acties vervat in het beleidsplan 1978-1982 waren mislukt door:

- het teruglopen van het ledental tot 170;
- dalend bezoek;
- dalende exploitatieresultaten.

De financiële situatie werd zeer penibel. Men kwam tot de oprichting van een ledenraad, die het schip weer in veilige wateren deed terugkeren. Op de werkzaamheden van deze ledenraad wordt in hoofdstuk IX uitvoerig ingegaan.

Wanneer de zaken slecht gaan, worden vele dingen doorgemeten. Zodoende weten we de leeftijdsopbouw per 1 januari 1979. Ca. 10 % der leden is jonger dan 40 jaar. De leeftijdsgroep 41-50 jaar maakt 20 % van het ledenbestand uit, 51-60 jaar 25 %, 61-70 jaar 25 % en 71 jaar en ouder 20 %. Voor een evenwichtiger opbouw zou de basis enige versterking behoeven, met name voor wat betreft de leeftijdsgroep 31-40 jaar. Dit is echter geen nieuws, want in praktisch alle jaarverslagen wordt dit steeds in verschillende toonaarden beschreven.

1987 In het jaarverslag van 1987 werd melding gemaakt van 210 leden. Mede ten gevolge van een ledenwerfactie kwam het aantal leden ruim boven het streefgetal van 200. 'In 1988 zal ervoor gewaakt dienen te worden dat de nieuwe leden niet in een postnatale depressie geraken. De intra-Groote Sociëteit-murale zorg zal voor een goede opvang en begeleiding moeten waken', aldus het jaarverslag van 1987.

Tot slot valt te vermelden dat het aantal leden per 31 december 1992 ca. 230 bedroeg. Van 224 leden weten we de periode van inschrijving. Onderstaand overzicht geeft een en ander weer.

1992

Leden naar periode van inschrijving medio 1992

periode van inschrijving	aantallen	procenten
1946 - 1950	5	2,0
1951 - 1955	7	3,0
1956 - 1960	6	2,5
1961 - 1965	6	2,5
1966 - 1970	16	7,0
1971 - 1975	10	4,5
1976 - 1980	28	12,5
1981 - 1985	33	15,0
1986 - 1990	77	35,0
1990 - 1992	36	16,0
Totaal	224	100,0

Geconcludeerd kan worden dat meer dan de helft van het ledenbestand na 1986 is ingeschreven, wat nog eens accentueert hoe belangrijk de 'intramurale' zorg is. Tevens wijzen deze aantallen erop dat gesproken mag worden van geslaagde ledenwervingsacties, althans in de afgelopen 10 jaar. De leden zelf moeten hieraan een actieve bijdrage leveren, een blijvend actieve bijdrage. Wat dit betreft zijn de vooruitzichten gunstig.

SAMENSTELLING

Reeds in het eerste hoofdstuk werd gesteld dat in de tweede helft van de achttiende eeuw de groeiende centrale positie van Arnhem op het bestuurlijke

1750

en rechterlijke vlak een relatief grote sociale bovenlaag van adellijke en ambtelijke aristocratie met zich meebracht. Men mag gevoelig aannemen dat een belangrijk deel van deze bovenlaag - waaronder ook leden van het stadsbestuur - lid van De Groote Sociëteit was. Wanneer men de lijst van directeuren beziet, komt men hier vele namen tegen van personen die in het verleden bestuurlijke functies hebben bekleed op plaatselijk en provinciaal niveau.

1795 Gezien tegen het inwonertal van Arnhem in die periode - ca 6.500 in 1750 en 8.000 in 1795 - moet het belangrijkste deel van de gehele sociale bovenlaag lid geweest zijn. Een elitaire groep: prinsgezind met een deftige en vaak weelderige levenswijze.

Uiteraard kwam hier met de jaren enige verandering in. We behoeven alleen te denken aan de groei van het bestuurlijk en ambtelijk apparaat als gevolg van de groei van het bevolkingsaantal, waarmee de toename van het ledental der Groote Sociëteit geen gelijke tred heeft gehouden. Deelden de leden van De Groote Sociëteit vroeger de lakens uit in de Arnhemse regio, thans is dit niet meer het geval.

1945 De wijzigingen in de verhoudingen kwamen na de Tweede Wereldoorlog in een stroomversnelling en vergeleken daarbij laten de bijna twee eeuwen hieraan voorafgaand een rustig en minder veranderd beeld zien. Voor een aantal jaren beschikken we over de kwalificaties van de meeste leden, die gerelateerd zijn aan de aantallen leden. Hoewel 1945 een dieptepunt vormt qua ledenaantal, zijn de verhoudingen voor de groep adellijke personen en juristen nauwelijks veranderd. De ingenieurs zijn duidelijk in opkomst, ook is het duidelijk dat we in de eeuw van de doctorandussen zijn aangeland. Promovendi vormen een uitzondering.

1969 De groep juristen zien we na 1969 qua aandeel sterk dalen. Men constateerde een verminderde vertegenwoordiging van rechterlijke macht en advocatuur. Typierend is een opmerking tijdens een ledenvergadering: 'De rechterlijke

macht houdt zin op in openbare lokalen, niet in overeenstemming met de waardigheid van hun ambt'.

Overzicht kwalificaties van de leden

jaar	aantal leden	waarvan percentage (%) leden met:				
		adellijke titel	mr	dr/drs	ir	overig
1848	244	18	32	-		45
1945	130	15	35	18	4	28
1952	160	13	32	19	8	28
1960	160	10	31	12	6	41
1969	200	11	31	17	9	32
1980	190	9	22	22	14	33
1989	210	6	15	27	14	38

In 1978 werd het gewone ledenbestand geanalyseerd naar (vroeger) beroep/bedrijf. Van de 180 gewone leden waren onderstaande percentages werkzaam in:

1978

- 27 % in de sector der *vrije beroepen*, o.a. artsen, tandartsen, specialisten, advocaten/procureurs, accountants, notarissen;
- 23 % in de *industrie en bouwnijverheid*, o.a. Akzo, Heidemij, Kema, HBG en Meteor;
- 19 % in de *dienstensector*, o.a. banken, verzekeringen, groothandel, krant en ingenieursbureaus;
- 19 % bij de *overheid*, o.a. gemeente, provincie, rechterlijke macht, defensie en onderwijs;
- 12 % kon niet geclassificeerd worden, de meesten waren gepensioneerd. Omdat geen vergelijkingsmateriaal aanwezig is, kunnen de veranderingen niet aangetoond worden. Maar het zal duidelijk zijn dat in de vorige eeuw de

leden hoofdzakelijk werkzaam waren in de vrije beroepen en bij de overheid (bestuurlijke functies, rechterlijke macht en niet te vergeten de officieren van het garnizoen, die qualitate qua lid moesten zijn van de sociëteit).

1970 Ook het aandeel van de juristen in de directie daalt, hoewel dit incidenteel in vroegere perioden ook het geval is geweest. In 1970 werd voor de eerste maal een krijgsman - J.A. de Smeth - in de directie benoemd. Men meende dat er geen gevaren te duchten waren, daar de iredische eigenschappen van de nieuw benoemde prevaleerden boven diens martiale.

Soms gaan de veranderingen te snel en valt men terug op het verleden. Zo meende een pas gekozen directeur te moeten stellen, dat De Groote Sociëteit een zeer bijzondere instelling is, waar heren van een steeds zeldzamer cultuurpeil en eruditie gezelligheid zoeken.

QUOD LICET

Indachtig het steeds zeldzamer cultuurpeil en de eruditie wordt dit hoofdstuk afgesloten met 'wat geoorloofd is' binnen de sociëteit. Niet een verhaal over mores, maar juist de uitzonderingen daarop, variërend van baldadigheid tot incident. Mr. A.P. van Schilfgaarde noemde er een aantal, die zeker voor herhaling vatbaar zijn.

1866 In 1866 brachten enige cavalerie-officieren de nodige opschudding teweeg toen zij een paard binnen de sociëteit brachten. Een paar jaar later werd door twee aanzienlijke ingezetenen van Arnhem - uiteraard leden van De Groote Sociëteit - een hindernisspel op het biljart uitgevoerd, door hierop stoelen te plaatsen. Na afloop werden de stoelen in de haard opgestookt. Ter verontschuldiging: het was december en zeer koud!

1890 In 1890 ontstond er een zeer ernstig conflict tussen een lid en een introducé, wat op een duel dreigde uit te lopen. Doordat de introducé-belediger weigerde een duel te aanvaarden, verbood de directie verdere introductie van dit heerschap. Het beledigde lid bleef echter zonder satisfactie.

Het is de moeite waard een gedeelte van het proces-verbaal weer te geven om

een indruk te geven van hoe het een eeuw geleden toeling.

'Wij (een kapitein en een luitenant bij het Korps Rijdende Artillerie in Arnhem) hebben hem (de belediger) onder het oog gebracht de grove belediging door hem als geïntroduceerde in De Groote Sociëteit te Arnhem aan de heer mr. H.H. van Capelle, lid der sociëteit, wien wij allen hoogachten, aangedaan en hem verzocht of hij bereid was hierover zijne excuses te maken, waartoe hij verklaarde *in geene deele bereid te zijn*'.

'Daarna hebben wij hem verzocht of hij alsdan genegen was op de wapenen aan den heer mr. H.H. van Cappelle *die* satisfactie te geven, welke na zulk eene grove belediging onder mannen van Eer gevorderd moet worden. De belediger heeft ons toen verklaard *hieraan allerminst te denken*'.

'Tot tweemaal toe zijn deze onze eischen door de belediger pertinent van de hand gewezen, waarvan door ons dit proces-verbaal is opgemaakt, teneinde overal gebruikt te kunnen worden, waar zulks noodig mocht blijken, om de beledigde partij van alle blaam te zuiveren'.

In 1899 haalde een zeer bekend Arnhems lid - hoe kan het anders - 's nachts twee politie-agenten naar binnen en trakteeerde hen op sterke drank. De directie meende hem een ernstige reprimande te moeten geven wegens 'ongeoorloofde uitbreiding van het recht van introductie'. 1899

Kastelein Schutte maakte melding van een kegelaar die was bevallen van een kegelbal. Hiertoe was in de tuin een ladder - een brancard voorstellende - opgesteld en werd de kegelaar met tangen die bij de open haard stonden, verlost van de kegelbal. Het geheel werd opgeluisterd met krijgsdansen en vuurwerk, zoals gillende keukenmeiden en donderbussen. Voorts kreeg de kachel op de kegelbaan nog enkele zevenklappers te verwerken. Angstige ogenblikken voor de directeur van de brandverzekering, maar alles liep gelukkig goed af. 1937

Mochten in het verleden enkele bravourstukjes zijn opgevoerd, veelal door martiale militairen, in het heden blijkt dit ook nog mogelijk te zijn. Een groepje culinair ingestelde sociëteitsleden maakte er een gewoonte van enkele malen per jaar een gerenommeerd restaurant te bezoeken. De afspraak werd 1990

gemaakt, het aperitief zou op de soos genoten worden. Gekscherend werd tegen het militaire sociëteitslid gezegd dat hij het vervoer moest regelen. Een voertuig op rupsbanden met wapentuig erop. De volgende woensdag kwam hij binnen met de mededeling: het vervoer staat klaar. Het werd prachtig gevonden dat hij binnenkwam op het moment dat een soort tank voorbij reed. Het was echter waar! Men werd verzocht in te stappen en na een oorverdovende, rammelende en schuddende tocht werden de leden halfverdoofd bij het restaurant 'De Stenen Tafel' afgezet. Zelf had hij uiteraard gekozen voor het vervoer per vrachtwagen, die als begeleider van het konvooi dienst deed.

Deze zeer geslaagde avond werd later gevolgd door een maaltijd in het voormalige buitenverblijf van Koning Leopold te Oostende. De afstand werd overbrugd door middel van een pipercup, die door een welbekend sociëteitslid vice versa van Teuge naar Oostende werd gevlogen. Niet minder spectaculair.

Verschillen met het verleden? Ja, wel degelijk. De baldadigheid is verdwenen - zou zowel binnen als buiten de sociëteit niet meer getolereerd worden - een zekere speelsheid is daarvoor in de plaats gekomen.

De constatering van ir. B. Polderman in 1982 dat men in de tweede helft van de twintigste eeuw blijkbaar wat 'gezapiger' was geworden en dat zich dat uitte in het gebeuren op de sociëteit, wordt niet onderschreven. Integendeel, alleen al de twee cruciale momenten in het bestaan der sociëteit (1973 en 1979) zijn momenten van grote beroering. Het tegendeel van gezapigheid, maar misschien wel het gevolg van een gebrek aan activiteit.